

تحول کتاب‌های مصور کودک

سینتیا برلینگهام

CYNTHIA BURLINGHAM

یاسمن احسانی

کتاب‌های مصور کودکان از مجموعه‌های دانشگاه کالیفرنیا از ۱۵۵۰ تا ۱۹۹۰

پایه‌گذاری سنت‌ها

ادبیات کودک، کمی بیش از دو قرن پیش، به عنوان ژانری متمایز و مستقل مطرح شد. پیش از نیمه قرن هجدهم، به ندرت کتابی مخصوص کودکان نوشته می‌شد و مطالعه کودکان، محدود به ادبیاتی بود که به تربیت و آموزش اخلاقی آنان می‌پرداخت تا سرگرم کردن‌شان.

آثار مذهبی، کتاب‌های دستور زبان و «کتاب‌های آداب معاشرت» (که شیوه رفتار صحیح و شایسته را نشان می‌داد)، تقریباً تنها کتاب‌هایی بود که کودک را هدف خود قرار می‌داد. در این کتاب‌ها، تصویرسازی نقش کمتری داشت که عبارت بود از نقش و نگار کوچکی با گراور چوبی یا تصویر گراور شده‌ای در ابتدای کتاب که تصویرگری گمنام آن را خلق کرده بود.

با این همه در قرن شانزدهم و هفدهم، آثاری استثنایی منتشر می‌شد که می‌توان آن‌ها را پیشینه‌ای برای ژانر متأخر ادبیات کودک محسوب کرد. از نمونه‌های اولیه، کتابی است مربوط به بازی‌های کودکانه، به نام «بازی‌ها و تفریحات دوران کودکی» که مخصوص کودکان و تقدیم شده به آنان است. این کتاب در سال ۱۶۵۷، به زبان فرانسه منتشر شد که نه فقط به خاطر موضوع، بلکه هم‌چنین به دلیل گراور سازی‌های بی‌شماری که پس از ژاک استلا^۱ رواج یافت، قابل توجه است. با این همه، نگرش غیرطبیعی به جسم و فیزیک کودکان، گواهی بر تفکر معاصر آن دوران است که کودکان را به عنوان بزرگسالانی کوچک می‌دید.^۲

یکی دیگر از آثار زمینه‌ساز، «دنیای قابل مشاهده در تصاویر»^۲ (۱۶۵۸)، اثر جان آموس کامینوس^۴ بود. این کتاب مجموعه دایره‌المعارف ماندنی با تصاویری از دنیای واقعی بود که برای هر کدام شرحی نوشته شده بود و اولین کتاب مصور برای کودکان محسوب می‌شد. کامینوس یک اصلاح‌گر آموزنده و کتاب‌او در شناخت تفاوت‌های بنیادین میان کودکان و بزرگسالان بدیع بود. این کتاب، زمینه‌سازی برای کتاب‌های درسی مصور بود که حدود دو قرن در اروپا محبوب ماند و به زبان‌های مختلفی به چاپ می‌رسید.

کتاب‌های الفبا، از اولین نمونه‌های استفاده از تصاویر در کتاب‌های آموزشی کودکان است. از قرن شانزدهم تا هجدهم، کودکان حروف الفبا را با مطالعه انواع **hornbook** می‌آموختند.

پره‌های چوبی که حروف الفبا روی آن حک می‌شد و گاهی نیز نوشته‌هایی مذهبی مثل «نیایشگر خداوند» آن‌ها را همراهی می‌کرد، از درون سنت **hornbook** و **battledore** به وجود آمد.

تکه مقوایی تا شده با تصاویر حروف الفبا که پس از بازی سنتی که در آن **horn book**ها به صورت پره‌هایی مورد استفاده قرار می‌گرفتند، نام‌گذاری شد. **Battledore** تا نیمه قرن نوزدهم دوام آورد. در اوایل قرن نوزدهم، انواع دیگر اسباب‌بازی‌ها با تصویرسازی‌های متفاوت برای آموزش الفبا، درست مثل سایر دروس نظیر ریاضیات، گرامر و علوم شکل گرفت.

یکی از ماندگارترین ژانرهای داستان و افسانه، پیش از آن که به عنوان سرگرمی در خانه به کار برده شود، به زبان لاتین در کلاس‌های درس خوانده می‌شد. داستان‌های مربوط به ایزوپ (**Aesop**) که مکرراً به چاپ رسیده و تصویرسازی شده است (ایزوپ ظاهراً قصه‌گویی یونانی در قرن ششم پیش از میلاد بوده، اما تقریباً مطمئنیم که بیشتر یک شخصیت افسانه‌ای است). اولین ترجمه انگلیسی افسانه‌های ایزوپ که توسط ویلیام کاکستون^۵ (۹۱-۱۴۲۲) صورت گرفت، در سال ۱۴۸۴ به چاپ رسید و به سرعت به یکی از محبوب‌ترین کتاب‌های مصور کودکان تبدیل شد. البته در بسیاری از ویراست‌های اولیه، تلاش اندکی برای جرح و تعدیل داستان‌ها دیده می‌شد تا فهم‌شان برای کودکان آسان‌تر شود و بتوانند با آن‌ها ارتباط برقرار کنند.^۶

انتشاراتی برای کودکان

نگرش جدید به کودکان و آموزش آنان، به قرن هفدهم شروع به پیشرفت کرد.

هنگامی که بسیاری از معلمان، خواهان توجه بیشتر به نیازهای کودک شدند، ایده «لذت در یادگیری» به طور گسترده‌ای پذیرفته شد.^۷ بزرگ‌ترین گواه، برای تحول این ایده، نوشته‌های دو فیلسوف بزرگ، ژان لاک (۱۷۰۴-۱۶۳۲) و ژان ژاک روسو (۱۷۱۲-۷۸) است. در سال ۱۶۹۳، لاک در «ملاحظات در باب آموزش» می‌نویسد: «با کودکان باید به عنوان موجودات عقلانی رفتار شود... آن‌ها نباید از کودک بودن منع شوند؛ هم‌چنین از بازی و رفتار کردن مثل کودکان. آن‌ها فقط باید از رفتار بد بازداشته شوند.»^۸

روسو دوره کودکی را مرحله‌ای ناب و طبیعی از زندگی می‌داند - دوره‌ای متمایز از بزرگسالی - و باور دارد که هدف اصلی تحصیل، محافظت از طبیعت اصلی کودک است. او هم‌چنین عقیده دارد که به چیزها از چشم کودکان نگاه کنند.^۹ نوشته‌های لاک و روسو، معلمان انگلیسی را تحت نفوذ خود قرار داد و اعتقادات آنان، به انسانی‌تر شدن آموزش انجامید که در آن، لذت به عنوان یاریگر امر آموزش تلقی می‌شد.

در اوایل قرن هجدهم، گرایش به ادبیات کودک (و بالا رفتن سطح سواد) به تشکیل بازار جدید و پررونقی در میان ناشران جوان، به خصوص در انگلستان منجر شد.

ابداع بیشتری در چاپ و نقاشی و آزادی بیشتری در خلق دوباره هنر از خلال حکاکی، باسمة‌چوبی، گراورسازی و چاپ آب مرکب پدید آمد. البته هم‌چنان تصویرگران عمدتاً گمنام بودند و تصاویر محدود به صفحه اول کتاب می‌شد. توماس بورمن^{۱۰}، یکی از اولین بازرگانانی بود که با کتاب‌های کوچک خود، به نام «سرگذشت‌های بزرگ» (۱۷۴۰-۴۳) که در حد دیگر کتاب‌های مصور، به موضوعاتی مثل تاریخ واقعی می‌پرداخت، به خوبی به بازار پاسخ گفت. یکی از مهم‌ترین ناشران نخستین، جان نیوبری^{۱۱} (۱۷۱۳-۶۷) بود. نیوبری از سال ۱۷۴۵-۱۷۶۷ کتاب‌فروشی خود را در لندن اداره کرد. او کتاب‌های زیادی در زمینه ادبیات کودک از تمام ژانرها، همراه با دیگر کتاب‌های ادبی و فلسفی و علوم به چاپ می‌رساند که بیشتر آن‌ها با روکشی از کاغذهای هلندی گلدار و طلایی رنگ پوشیده می‌شد و تصاویر ساده گراور چوبی، روح تازه‌ای به آن می‌بخشید.^{۱۲} اولین کتاب کودکی که او منتشر کرد، «کتاب کوچک جیبی زیبا» (۱۷۴۴) نام داشت و یکی از محبوب‌ترین کتاب‌ها، «سرگذشت دو کفش قهرمان کوچولو» (۱۷۶۵) بود که به عنوان اولین داستانی که مخصوص کودکان نوشته شده، شناخته می‌شود. (گفته می‌شود که این داستان توسط الیور گلداسمیت^{۱۳} برای

نیوبری نوشته شده بود).^{۱۴}

از دیگر ناشران جسور لندن که به دنبال نیوبری آمدند، جان هریس^{۱۵} و جان مارشال^{۱۶} بودند. هریس در ۱۸۰۷، کتاب مبتکرانه و خلاق «کلاف پروانه و جشن ملخ»، اثر ویلیام روسکو را منتشر کرد. چندیات قافیه‌داری درباره حشرات در جنگل که فانتزی خالص و نابی را با درس‌های اخلاقی ارائه می‌داد. هریس به انتشار کتاب‌های آموزشی قابل قبول، مثل قصه‌های پریان و اشعار کودکانه ادامه داد. کتاب‌های مارشال در فرم‌های متنوعی منتشر می‌شد که اولین «کتابخانه‌های کودکانه»^{۱۷} کتابخانه‌های جعبه‌ای کوچک و جعبه‌های تزئین شده‌ای که حاوی کتاب‌ها و تصاویر بودند، شامل می‌شد. ادبیات کودک در این زمان، از ویراست‌های گران‌قیمت تا کتاب‌های چاپی جزوه مانند و ارزان قیمت که توسط دست‌فروش‌ها در نواحی روستایی توزیع می‌شد، گسترش داشت.

دو ژانر مهم ادبیات کودک قرن هجدهم، قصه‌های افسانه‌ای و قصه‌های اخلاقی بودند. قصه‌های افسانه‌ای که با سنت شفاهی، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شدند، برای اولین بار توسط نویسندگانی مثل کنتس د. آلنوی،^{۱۸} مادام دوپلنو^{۱۹} و مادام له پرنسس دوبومانت^{۲۰} گردآوری و در دربار لویی چهاردهم به چاپ رسیدند. «قصه‌هایی از زمان‌های بسیار دور»، اثر چارلز پرالت که در سال ۱۶۹۷ منتشر شد، شامل اولین نسخه مکتوب سیندرلا، زیبای خفته، شل قرمزی، پرده آبی، تام بندانگشتی و گرچه چکمه پوش بود.^{۲۱} نسخه پرالت از این داستان‌ها، ادبیات کودک آمریکا و انگلیس را تا قرن هجدهم تحت تأثیر خود قرار داد.

تصویر اول ویراست اصلی این کتاب، پیرزنی را نشان می‌دهد که برای تعدادی بچه قصه می‌گوید؛ همراه با عنوان «قصه‌های مامان غازه».

این اولین حضور این شخصیت است که بعدها به اشعار کودکانه ارتباط پیدا می‌کند. نیوبری قاطعانه این نام را به مجموعه منتشر شده‌ای تحت عنوان «ملودی‌های مامان غازه» یا «سونات‌هایی برای گهواره» (۱۸۷۱) ضمیمه می‌کند.

قصه‌های افسانه‌ای مثل داستان‌های حادثه‌ای مانند رابینسون کروزوئه، اندانیل دافوئه (۱۷۱۹)، گاهی موجب نقدهایی در قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم شدند. ساراتریمر^{۲۲} (۱۷۴۱-۱۸۱۰)، نویسنده معروف کتاب‌های اخلاقی در بررسی داستان افسانه‌ای مادر بانچ در سال ۱۷۷۳، موجودات خیالی برای کودکان را به شدت به باد انتقاد گرفت.^{۲۳} در واقع، با این که در قرن هجدهم چاپ‌های بسیاری از کتاب هرات صورت می‌گرفت، اما به طور کلی توسط کتاب‌های آموزشی که بیشتر با اخلاق و مذهب سروکار داشت، تحت الشعاع قرار می‌گرفت. این وضعیت تا قرن نوزدهم که قصه‌های افسانه‌ای بر بازار کتاب کودک تسلط پیدا کردند، ادامه داشت.

قصه‌های اخلاقی یا عبرت‌انگیز که در آن بچه‌های خوب پادشاه می‌گرفتند و بچه‌های بد به نحو شایسته‌ای تنبیه می‌شدند، به طور کلی تمایل کم‌تری به مصورشدن داشتند تا قصه‌های افسانه‌ای بسیاری از آن‌ها رساله‌هایی مذهبی بودند که تحت نفوذ کلیسای پروتستان انگلستان نوشته شده و به تعداد بسیار در قرن هجدهم و ابتدای قرن نوزدهم، توسط شرکت‌هایی مثل نیوبری و مارشال به چاپ رسیده بود. تکثیر ویراست کتاب‌های مشابهی مثل «ترانه‌های آسمانی»، اثر ایزاک واتس^{۲۴} (۱۷۱۵)، نشان دهنده محبوبیت ماندگار آثاری است که درس‌های مذهبی را در فرم‌های لذت‌بخش ارائه می‌کنند. از میان زنان نویسنده سرشناس ادبیات مذهبی یا قصه‌های اخلاقی در انگلستان، می‌توان به تریمر، لیتیتیا باربالد^{۲۵} (۱۷۴۳-۱۸۲۵) و ماری مارتا شروود^{۲۶} (۱۷۷۵-۱۸۵۱) اشاره کرد.

کتاب‌ها، اسباب‌بازی‌ها و بازی‌های متحرک و دارای نقوش برجسته

قسمت‌های متحرک، در اوایل قرن شانزدهم در کتاب‌های علمی ظاهر شدند، اما تا نیمه قرن هجدهم، کتاب‌های متحرک به عنوان سرگرمی برای کودکان و بزرگسالان مورد توجه قرار نگرفته بود. صنعت اسباب‌بازی، به طور فزاینده‌ای با رشد بازار کودک اهمیت پیدا کرد.^{۲۷}

«دلک‌واره»^{۲۸} یک نوع از کتاب‌های تازه بود که به مناسبت پانتومیمی تأثیری که یک دلک در آن نقش اصلی را بازی می‌کرد، نام‌گذاری و تقریباً در سال ۱۷۶۵، توسط کتاب‌فروشی در لندن به نام روبرت سایر^{۲۹} ساخته شد. این نوع کتاب، از یک ورق کاغذ تشکیل می‌شد با تصاویری که روی زبانه‌های آن بود و این زبانه‌ها باز می‌شدند تا تصویر زیر آن ظاهر شود. دلک‌واره به سرعت پرطرفدار شد. همچنین، «برگه‌های نمایش کودکان»^{۳۰} که به تأثر مربوط می‌شد، ورقه‌هایی چاپی از صحنه تأثر و کاراکترها بود که کودکان به وسیله آن‌ها، تأثر مینیاتوری خود را می‌ساختند.

نخستین نمونه آن، حدوداً متعلق به سال ۱۸۱۰ است.^{۳۱} در همان زمان، شرکت اس اندجی فولر^{۳۲} در لندن، عروسک کاغذی را ساخت که بریده عکس‌هایی از پیکره‌هایی با سرهای متحرک بود که با داستانی به صورت شعر همراهی می‌شد

دو ژانر مهم ادبیات کودک قرن هجدهم، قصه‌های افسانه‌ای و قصه‌های اخلاقی بودند. قصه‌های افسانه‌ای که با سنت شفاهی، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شدند، برای اولین بار توسط نویسندگانی مثل کنتس د. آلنوی، مادام دوپلنو و مادام له پرنسس دوبومانت گردآوری و در دربار لویی چهاردهم به چاپ رسیدند.

و معروفترین آن‌ها «فانی کوچک» (۱۸۱۰) نام داشت. فولر هم‌چنین از نخستین ناشران شهر فرنگ^{۳۳} بود. کتاب‌هایی که باز می‌شد تا به تونل متصل به آن شکل دهد و در ساخت آن، و از شهر فرنگ‌های سیار الهام گرفته شده بود. شرکت‌های دیگر به سرعت به صنعت کتاب‌های تماشایی پیوستند. مشهورترین آن‌ها دین و سان^{۳۴} و ناشران آلمانی رافائل تاک^{۳۵} و ارنست نیستر^{۳۶} بودند. مهم‌ترین اثر نیستر «کتاب‌های مصور و ناپدیدشونده» بود که در آن صفحات به صورت افقی یا درون یک دایره قطع می‌شدند تا تصویر جدید را با کشیدن نوار باریکی آشکار کنند. بازی‌ها در قرن نوزدهم، سرگرمی معمولی برای کودکان انگلیسی بودند که شامل بازی‌های صفحه‌ای (تخته نرد، شطرنج ...) بازی ورق و پازل‌ها می‌شد. از گرایش‌های خاص، بازی‌های جغرافیایی بود که تعداد زیادی از آن‌ها ساخته و پرداخته اعضای خانواده والیز بود که ناشرین بازی‌های کودکان را از سال ۱۷۷۵ تا ۱۸۳۰ هدایت می‌کردند. نقشه‌ها نیز تصاویر پازل‌ها را تأمین می‌کردند. نخستین نمونه آن‌ها، به حدود سال ۱۷۶۰ برمی‌گردد.

لوتار مگندورفر^{۳۷} (۱۹۲۵ - ۱۸۴۷)، دقیق‌ترین و پیچیده‌ترین کتاب‌های متحرک قرن بیستم را در سال‌های ۱۸۸۰ و سپس ۱۸۹۰ طراحی، برنامه‌ریزی و مصور کرد. با این که او تصویرگر مجله محبوبی نیز بود، اما اعتبار وی امروزه به خاطر کتاب‌های مکانیکی مصور برای کودکان است و به عنوان خالق کتاب‌های اسباب‌بازی متحرک مدرن شناخته می‌شود.

او در اواخر سال‌های ۱۸۸۰ آغاز به کار کرد و در سال‌های دهه ۱۸۹۰، کتاب‌های او بسیار پرطرفدار بود و در ویراست‌ها و زبان‌های متعددی به چاپ می‌رسید. او کتاب‌های مختلفی تولید کرد: کتاب‌هایی که بیکره‌های متحرک داشتند و به وسیله قطعه مقواهای درهم تنیده که بین ورقه‌های کاغذی فرو رفته بود، عمل می‌کرد و تغییر عکس‌ها، با قطعات قابل تعویض صورت می‌گرفت، کتاب‌های دارای تصاویر برجسته و کتاب‌های بزرگ باز (مثل «خانه عروسک» ۱۸۹۹). معجزه تکنیکی این کتاب‌های بی‌رقیب ماند.

جنگ جهانی اول، پایانی برای انتشار کتاب‌های متحرک و واردات آن‌ها از آلمان به انگلستان بود. نیز فقدان امکانات چاپ در انگلستان و آمریکا، به افول صنعت کتاب‌های متحرک منجر شد. هرچند کتاب‌های دارای تصاویر برجسته پس از جنگ این نسخه ساده از پیشینه قرن نوزدهمی خود، در این قرن نیز به حیات خود ادامه داد.

تصویرگران قرن نوزدهم

قرن نوزدهم شاهد نهاده شدن ایده کودکی، به عنوان دوره‌ای متمایز از بزرگسالی بود؛^{۳۸} دوره‌ای که باید از آن لذت برد. و این نکته، حداقل توسط مرفهان طبقه متوسط دوره ویکتوریایی رعایت می‌شد. در طی نیمه دوم قرن، بسیاری از آثار کلاسیک ادبیات کودک، به زبان انگلیسی منتشر شد. ماجراهای آلیس در سرزمین عجایب، اثر لوئیس کارول (۱۸۶۵)، زنان کوچک، اثر لوئیزیامی آلكوت (۱۸۶۸-۹)، جزیره گنج، اثر رابرت لوئیس استیونسون (۱۸۸۳)، ماجراهای هاکلبری فین، اثر مارک تواین (۱۸۸۴) و کتاب جنگل، اثر ردیارد کیپلینگ (۱۸۹۴).

این دوره هم‌چنین، ظهور کتاب‌های مصور را شاهد بود که در آن، تصاویر و دید هنرمندان به اندازه متن اهمیت دارند. هنرمندان تصویرگر، دیگر گمنام نبودند و توسط پیشرفت‌های تکنیکی در چاپ و بازار روبه‌رشد طبقه متوسط، حمایت می‌شدند.

در اواخر قرن هجدهم، تصاویر توماس بویک^{۳۹} (۱۷۵۳-۱۸۲۸) و اشعار ویلیام بلیک (۱۷۵۷ - ۱۸۲۷)، در کتاب‌های کودکان انگلیسی ظاهر شد و این روند، سنت سفارش به هنرمندان مشهور، برای مصور کردن متون را پایه‌گذاری کرد. با این همه، تصاویری که کیفیت بالایی داشتند، بیشتر استثنا بودند تا قاعده تا نیمه قرن نوزدهم، بیشتر کتاب‌های سیاه و سفید چاپ می‌شد؛ عمدتاً با حکاکی‌های متوسط چوبی و به صورت تک رنگ که توسط پروسه پر ددرسر و هزینه‌ساز رنگ کردن دستی انجام می‌گرفت. پس از نیمه قرن، چاپ رنگی در کتاب‌های کودکان رایج شد. با این همه، بسیاری از هنرمندان تا حدود سال‌های ۱۸۷۰، روش مطمئن‌تر چاپ سیاه و سفید را ترجیح می‌دادند.

کاریکاتورست انگلیسی، گئورگ کروینیک شانک^{۴۰} (۱۷۹۲-۱۸۷۸)، با ساخت حکاکی‌هایی برای قصه‌های محبوب آلمانی در سال ۱۸۲۳، بعضی از تأثیرگذارترین تصویرهای قرن را خلق کرد. اولین ترجمه انگلیسی این مجموعه مشهور قصه‌های عامیانه، سال‌ها پیش در آلمان، توسط جاکوب و ویلهلم گریم^{۴۱} منتشر شده بود. ویلیام تاکرای^{۴۲} اظهار می‌کند: «تصاویر کروینیک شانک اولین تصاویر واقعی، دوستان، مطلوب و بی‌اندازه سرگرم کننده و زیبایی هستند که در کتاب‌های کودک در انگلستان دیده می‌شود.»^{۴۳}

کروینیک شانک، اثرگذاری بر ژانر کتاب کودک را با تصویرسازی‌هایی برای داستان‌های چارلز دیکنز ادامه داد که در سال ۱۸۵۰ به چاپ رسید.

در نیمه دوم قرن نوزدهم، ابداعات تکنیکی و هنری، به ظهور تصویرسازی کتاب کودک به عنوان یک ژانر هنری بزرگ منجر شد. ریچارد دوپل^{۴۴} (۱۸۲۴-۱۸۳۰) که در سال‌های ۱۸۴۰ و ۱۸۵۰، تصاویر و کاریکاتورهای سیاسی در اختیار مجله انگلیسی فکاهی پانچ می‌گذاشت، بعدها به خاطر تصاویرش از شیاطین و فرشتگان، در آثار استادانه‌ای مثل «در سرزمین رویا»، اثر ویلیام الینگام^{۴۵} (۱۸۷۰) معروف شد.

بیشترین ترقی در چاپ رنگی، با گراورهای چوبی ادموند اوانس^{۴۶} و رشد «کتاب اسباب‌بازی» او در نیمه دهه ۱۸۶۰ اتفاق افتاد. این کتاب‌های مصور باریک، شامل هشت صفحه بود که فقط روی یک طرف آن چیزی چاپ شده بود و بین کاغذهای سنگین جلد قرار می‌گرفت. این کتاب‌ها که از ابتدای دوره ویکتوریایی به وجود آمدند، بارها به تعداد زیادی توسط دین‌اند سان، راتلج و دیگر شرکت‌ها، اما معمولاً بدون مشارکت تصویرگران سرشناس، منتشر می‌شدند. اوانس موفق شد هنرمندان بزرگی چون راندولف کلدکات^{۴۷} (۱۸۴۶-۱۸۶۰)، والتر کرین^{۴۸} (۱۸۴۵-۱۹۱۵) و کیت گرینوی^{۴۹} (۱۸۴۶-۱۹۰۱) را به استخدام خود در بیاورد. او گراورسازی و چاپ کتاب‌ها را خود به عهده داشت و با ناشران برای توزیع آن‌ها همکاری می‌کرد.^{۵۰} هر کدام از هنرمندان سبک متفاوتی برای کتاب‌های اوانس به ارمغان آوردند.

کرین تحت تأثیر ویلیام موریس^{۵۱} و جنبش هنرها و صنایع دستی و چاپ‌های ژاپنی بود. او کتاب‌های اسباب‌بازی متنوعی را برای اوانس تصویرسازی کرد که شامل کتاب‌های الفبا، قصه‌های افسانه‌ای و اشعار کودکانه بود که بیشتر آن‌ها پیش از سال ۱۸۷۶، توسط راتلج منتشر شد.^{۵۲} کلوکات از کاریکاتورهای انگلیسی کروئیک شانک، ویلیام هوگارت^{۵۳} و توماس رولندسون^{۵۴} الهام گرفته بود. داستان‌هایی که او تصویرسازی کرده بود، شامل حکایت‌های سنتی انگلیسی و اشعار کودکانه می‌شد.

کتاب‌های الفبا، از اولین نمونه‌های استفاده از تصاویر در کتاب‌های آموزشی کودکان است.

گرینوی - که با انتشار اولین کتاب کودک خود «زیر پنجره» (۱۸۷۸) محبوبیت فوق‌العاده‌ای به دست آورد - همچنان مورد علاقه مردم و منتقدان تأثیرگذاری مثل جان راسکین^{۵۵} باقی ماند. او گاهی هم به عنوان نویسنده و هم تصویرگر فعالیت می‌کرد. او بیشتر به خاطر تصاویری بی‌نقص خود از کودکان با کلاه‌های خاص و لباس‌های عجیب، در فضاهای تماشایی که نواحی روستایی انگلستان را به خاطر می‌آورد، معروف است. هم‌چنین، کتاب‌هایی که توسط این هنرمندان مصور شده بود، در ایالات متحده فوق‌العاده پرطرفدار شد؛ چون صنعت چاپ در آن کشور به استانداردهای تکنیکی بالایی که تصاویر کتاب‌های انگلیسی در آن دوره منعکس می‌کرد، دست نیافته بود. اوانس تا زمان مرگ خود در سال ۱۹۰۵، بر این صنعت مسلط بود؛ تا زمانی که روند چاپ تصویری، جایگزین گراورسازی چوبی شد.

از قرن شانزده تا هجده،

جان تنیل^{۵۶} (۱۸۲۰-۱۹۱۴) نیز مانند دوپل، برای پانچ کاری می‌کرد. او بیشتر به خاطر تصویرسازی «ماجراهای آلیس در سرزمین عجایب» و پس از آن «از میان آینه» (۱۸۷۲) معروف است. آلیس یکی از نقاط عطف ژانرفانتزی در قرن نوزدهم بود که در شکل‌گیری سنت قصه‌های فانتزی بدون هیچ نکته اخلاقی آشکار، نقش مهمی ایفا کرد. تنیل در همکاری نزدیک با نویسنده اثر، لوئیس کارول، تصاویری خلق کرد که برای صدها تصویرگری که تاکنون این اثر را اجرا کرده‌اند، معیار به شمار می‌آید.

کودکان حروف الفبا را با مطالعه انواع hornbook می‌آموختند

در سال ۱۸۸۰، کارلو لورنزی^{۵۷} (۱۸۲۶-۱۹۰۰)، تحت نام مستعار کلودی^{۵۸}، «ماجراهای پینوکیو» را نوشت که اولین بار در سال ۱۸۹۲، به زبان انگلیسی منتشر شد. داستان کلودی در اصل، به شکل سریالی در مجله‌ای ایتالیایی به نام «جورنال دی با مبینی» ظاهر شد و یکی از خلاق‌ترین و پیچیده‌ترین فانتزی‌های قرن نوزدهم محسوب می‌شود. لوئیس ماریس بوقت دومونول^{۵۹} (۱۸۵۱-۱۹۱۳)، در اواخر قرن در فرانسه، هنر تصویرسازی کتاب را با تصاویر چاپی رنگی دقیق برای ژاندارک در ۱۸۹۶ بهبود بخشید. بعضی از مهم‌ترین هنرمندان آمریکایی، مثل هوارد پایل^{۶۰} (۱۸۵۳-۱۹۱۱)، در دوره بازسازی شروع به تصویرسازی برای ماهنامه‌ای برای کودکان کردند.

قرن بیستم

در این قرن، سطح سواد عمومی در کشورهای توسعه‌یافته و پیشرفت‌های تکنیکی، تولید کتاب‌های مصور با کیفیت بالا و نسبتاً ارزان قیمت را ممکن ساخت که به رشد فوق‌العاده کتاب کودک کمک کرد.

ابداعات در چاپ کتاب در سال‌های ابتدای قرن، به خصوص در مورد استفاده از عکاسی و پردازش چهار رنگ، به پیشرفت کتاب لوکس کادویی منجر شد که سنت غنی ادموند اوانس را گسترش داد. آبرنگ‌های استادانه ادموند دولاک^{۶۱} (۱۸۸۲-۱۹۵۳)، کی نیلسن^{۶۲} (۱۸۸۶-۱۹۵۷) و آرتور راکهام^{۶۳} (۱۸۶۷-۱۹۳۹) در انگلستان و نقاشی‌های مکسفیلد پریش^{۶۴} (۱۸۷۰-۱۹۶۶) و ان. سی. ویس^{۶۵} (۱۸۸۲-۱۹۴۵) در ایالات متحده، با تصاویری که روی کاغذ براق مخصوص چاپ شده و به صفحات کتاب برگشته‌اند، نشان تمایز این کتاب‌هاست. آثار راکهام، دولاک و نیلسن در سبک و الهام‌گیری متفاوت بودند. راکهام روی خطوط تأکید داشت و از خودکار و جوهر و آبرنگ استفاده می‌کرد تا تصاویر

خاطرانگیزی برای قصه‌های افسانه‌ای و دیگر قصه‌ها خلق کند.

آثار دولاک و نیلسن، به سبب رنگ‌آمیزی و تأثیراتی که از منابع هنر مشرق‌زمین، مثل مینیاتورهای ایرانی می‌گرفتند، قابل توجه بودند. یک نمونه قابل ملاحظه از سبک پیچیده و بیگانه نیلسن، مجموعه تصاویر آبرنگ برای نسخه‌ای از هزار و یک شب است که هیچ‌گاه منتشر نشد. درخواست کتاب مصور از سوی مردم، پس از جنگ جهانی اول کاهش یافت. در حالی که علاقه به کتاب‌های راکهام ادامه پیدا کرد. هنرمندان جوان‌تری مثل نیلسن که تنها چهار کتاب از داستان‌های افسانه‌ای منتشر کرده بودند، هیچ‌گاه به چنین شهرت مستمری دست نیافتند.

هم‌چنین در اوایل قرن، کتاب‌های بئاتریکس پوتر^{۶۶}، به جای ادامه سنت کتاب‌های مصور کلدکات، در سبک خود از کتاب‌های کادویی لوکس متفاوت بودند؛ کتاب‌هایی کوچک و صمیمی که حتی کودکان بسیار کم سن و سال نیز به راحتی می‌توانستند از آن‌ها نگاه‌داری کنند. «داستان خرگوش پیتتر»، ابتدا به طور خصوصی در سال ۱۹۰۱ توسط نویسنده منتشر شد؛ با تصویر رنگی در ابتدای کتاب و دیگر تصاویر سیاه و سفید، اما به زودی در نسخه‌های تمام رنگی بسیاری منتشر شد.

در ابتدای قرن بیستم، در ایالات متحده تکنولوژی چاپ رنگین تصاویر ساده سیاه و سفید را که مورد حمایت بایل و هم‌عصرانش بود، منسوخ جلوه داد. تصاویر دنسلو^{۶۷} برای جادوگر شهر اوز، اثر فرانک بام (۱۹۰۰)، شامل صد و دو تصویر رنگی و بیست و چهار عکس تمام رنگی است که آن را به یکی از استادانه‌ترین کتاب‌های دوره خود تبدیل کرد. با این همه، بسیاری از تصویرگران به کشف امکانات تصاویر سیاه و سفید ادامه دادند. برای مثال، تلفیق خلاقانه وندگاج^{۶۸} از تصویر خطوط و متن در میلیون‌ها گربه (۱۹۲۸)، او را به اولین نویسنده - تصویرگر مهم آمریکایی تبدیل کرد. هم‌چنین، کتاب‌های مصور اولیه تئودور گیسل^{۶۹} که بیشتر به اسم دکتر سس^{۷۰} معروف است و حدوداً به سال‌های ۱۹۳۰ برمی‌گردد، اهمیت نویسنده - تصویرگر را در کتاب‌های کودک قرن بیستم نشان می‌دهد.

گیسل پیش از آن، کاریکاتورست یک مجله بود و طراحی‌های ابتدایی او، روند پیچیده ادغام شدن متن و تصویر را برای خلق شوخ طبعانه و پرشور «چرندیات منطقی» نشان می‌دهد. کتاب‌های لوسیل و هولینگ سی،^{۷۱} در سال‌های دهه ۱۹۴۰، با تصاویر غنی و متن‌هایی که به منابع طبیعی و رفتار مقابل و میان آمریکایی با محیط می‌پردازد، احساس نوستالژیک خود را به آمریکای دوره پیشاصنعتی نشان می‌دهند. امروزه ادبیات کودک، در گستردگی و تنوع ژانرها، قابل مقایسه با ادبیات بزرگسالان است. انتشار پرشور و بی‌وقفه کتاب کودک، علی‌رغم رقابت با رسانه‌های دیگر، نشان می‌دهد که کتاب داستان مصور، در توانایی خود برای پرورش تخیل و تأمین آموزش و شادی در کنار هم، بی‌همتا باقی مانده است.

پی‌نوشت:

۱. Jaques stella

۲. نخستین کتاب‌های کودک و تصاویرشان (نیویورک: کتابخانه پیروپونت مورگان ۱۹۷۵)، ص ۲۱۳.

۳. The Visible world in Pictures

۴. John Amos Comenivs

۵. William Caxton

۶. گیلیان اوری (Gillian Avery): «آغاز مطالعات کودکان در قرن هفدهم»، در کتاب ادبیات کودکان: تاریخ مصور، ویراست پیترهانت (Peter Hunt) (آکسفورد و نیویورک: نشر دانشگاه آکسفورد ۱۹۹۵)،

صفحه ۱۳

۷. گیلیان اوری اشاره می‌کند که سابقه‌ای برای ایده قرن هفدهمی لذت در آموزش وجود داشته است و نمونه‌های ابتدایی این گرایش را در آثاری مثل «معلم مدرسه»، اثر راجر اسکم (Roger Ascham) (۱۵۷۰)) مثال می‌آورد. همان، ص ۱۱

۸. از کورنلیا میگز (carnelian meigs) و سایرین نقل شده

است. «تاریخ انتقادی ادبیات کودک: بررسی کتاب‌های کودک در زبان

انگلیسی» (نیویورک مک میلان ۱۹۶۹)، ص ۵۴

۹. برای بحث درباره خامسگاه‌های ایده کودکی و ارتباط آن با هنر، «کودک جدید»، نوشته جیمز سوارد (James seward) را ببینید (برکلی: موزه هنر و دانشگاه کالیفرنیا ۱۹۹۶)، صفحه ۸۲ اف

۱۰. Thomas Boreman

۱۱. John Newbery

۱۲. اس. روسکو (S. Roscoe) «جان نیوبری و جانشینانش

۱۸۱۴-۱۷۴» (ورملی: نشر پنج جند ۱۹۷۳)

۱۳. Oliver Goldsmith

۱۴. برای بحث درباره نویسنده دوکفش قهرمان کوچک، «از کتاب‌های درسی مقدماتی تا لذت مطالعه»، نوشته ماری اف. توبیت (Mary f. thwaite) را ببینید. ویراست دوم (لندن: کانون کتابخانه

۱۹۷۲)، ص ۵۰

۱۵. John Harris

پره‌های چوبی
که حروف الفبا
روی آن
حک می‌شد و
گاهی نیز
نوشته‌هایی
مذهبی مثل
«نیایشگر خداوند»
آن‌ها را
همراهی می‌کرد،
از درون سنت
hornbook و
battledore
به وجود آمد

۴۳. مایکل باتریک هرن (Michael Patric Hearn):
«کشف جست‌وجو، لذت» در «اسطوره» جادو و رمز» (نور فلک و: موزه هنر کریسلر، بولدر کلو: انتشارات رابرتز رینهارت ۱۹۹۶) ص ۸
۴۴. Richard Doyle
۴۵. William Allingham
۴۶. Edmund Evans
۴۷. Randolph Caldecott
۴۸. walter Crane
۴۹. Kate Greenaway
۵۰. Meyer میر. «تصویرگران کتاب کودک»، ص ۲۷
۵۱. William Morris
۵۲. قرارداد کرین با راتلج، در سال ۱۸۷۶ مقتضی شد. او کارش را به طور مستقل با اوانس ادامه داد و از سال ۱۸۷۵ تا ۱۸۸۹، کتابها را توسط خانم مولزورس (Mrs. Molesworth) (همان ۱۵، ص ۸۸)، به صورت سیاه و سفید مصور می‌کرد.
۵۳. William Hogarth
۵۴. Thomas Rowlandson
۵۵. John Ruskin
۵۶. John Tenniel
۵۷. Carlo Lorenzini
۵۸. colloid
۵۹. Lovis Mavrice Boutet de Monvel
۶۰. Howard Pyle
۶۱. Edmund Dulac
۶۲. Kay Nielsen
۶۳. Arthur Rackham
۶۴. Maxfield Parrish
۶۵. N.C. Wyeth
۶۶. Beatrix Potter
۶۷. W. W. Denslow
۶۸. Wand Gag
۶۹. Theodor Geisel
۷۰. Dr. Seuss
۷۱. Lucille and Holling C.
۱۶. John Marshall
۱۷. infant's Libraries
۱۸. Countess d'Avlnoy
۱۹. Madame de Villeneuve
۲۰. Madame Le Prince de Beaumont
۲۱. نسخه دست‌نویس پرالت، در کتابخانه مورگان موجود است.
«نخستین کتاب‌های کودک»، ص ۱۱۱
۲۲. sarah Trimmer
۲۳. گیلیان اوری و مارگارت کنیل (Margaretkinnell) «اخلاقیات و سبک سری (۱۸۲۰-۱۷۸۰)» در کتاب ادبیات کودکان، ص ۶۹
۲۴. Isac watts
۲۵. Laetitia Barbavld
۲۶. Mary Martha Sherwood
۲۷. پیتر هینینگ (Peter Haining): «کتاب‌های متحرک: تاریخ مصور» (لندن: کتابخانه نیوانگلیش ۱۹۷۹)، ص ۱۰ اف اف
۲۸. harlegvingade
۲۹. Robert Sayer
۳۰. Juvenile drama sheet
۳۱. اریک کوایل (eric Quayle) «کتاب‌های کودک کلکسیونر» (لندن: کتاب‌های نوامبر ۱۹۷۱)، ص ۱۳۰
۳۲. SandJ fuller
۳۳. peep show
۳۴. Deon and son
۳۵. Rafael Tuck
۳۶. Ernest Nister
۳۷. Lo thar Meggendorfer
۳۸. برای بحث در مورد دیدگاه‌های ویکتوریایی درباره کودک و ادبیات، «گنجینه تصویرگران بزرگ کتاب کودک»، نوشته سوزان. ای. میر (Susan e. Meyer) را ببینید (نیویورک: هری. ان. آبرامز ۱۹۸۳)، ص ۱۳ اف اف
۳۹. Thomas Bewick
۴۰. George Crvikshank
۴۱. Jacob and Wilhelm Grimm
۴۲. William Tackeray